

Народна банка на Република Македонија
Дирекција за статистика

**Меѓународна инвестициска позиција на
Република Македонија за 2012 година**

септември, 2013 година

Информација за меѓународната инвестициска позиција на Република Македонија за 2012 година

Општи забелешки

Меѓународната инвестициска позиција претставува стандардизиран статистички преглед којшто ги прикажува состојбите на надворешните финансиски средства и финансиски обврски на Република Македонија, т.е. побарувањата од нерезидентите и обврските кон нерезидентите врз основа на финансиски инструменти на определен датум.

Преку извештајот за меѓународната инвестициска позиција (МИП) се прикажуваат состојбата и структурата на финансиските средства (побарувања) од нерезидентите и финансиските обврски кон нерезидентите, но и нето кредиторската/должничката позиција на земјата (и на поодделните институционални сектори) во однос на остатокот од светот. Доколку се евидентира позитивна нето меѓународна инвестициска позиција, т.е. доколку финансиските средства се поголеми од финансиските обврски, земјата има позиција на нето-кредитор кон остатокот од светот. Доколку се пресмета негативна нето меѓународна инвестициска позиција, односно доколку финансиските обврски ги надминуваат финансиските средства во односите помеѓу резидентите и нерезидентите, земјата е нето-должник во односите со остатокот од светот.

Анализата на структурата на МИП во подолга временска рамка овозможува следење на промената во состојбата на поодделните институционални сектори, како и промената во склоностите на секторите во користењето одредени видови финансиски инструменти. Ваквата динамичка перспектива овозможува промените да се толкуваат како одраз на севкупните макроекономски движења во земјата и окружувањето, но често и како сигнал за одредени случувања во претстојниот период. Оттаму, изготвувањето на меѓународната инвестициска позиција претставува неопходност во современи услови, како показател за финансиската состојба на земјата и нејзината интегрираност во вкупните светски економски текови, што го потврдува и сè поголемото значење на овој извештај, во услови на засилени процеси на глобализација и настанувањето на економските кризи во светот во последните неколку години.

За изготвување на МИП се користат најразлични извори на податоци и се применува методологија којашто е усогласена со меѓународните стандарди и препораки. Оваа методологија е достапна и до пошироката јавност преку нејзиното објавување на интернет-страницата на Народната банка на Република Македонија.

Кратка анализа на меѓународната инвестициска позиција за 2012 година

Заклучно со крајот на 2012 година, Република Македонија бележи негативна нето меѓународна инвестициска позиција од 4.182 милиона евра, што претставува 55,9% од БДП. Нето должничката позиција кон остатокот од светот е остварена во услови на финансиски побарувања од нерезиденти во износ од 3.792 милиона евра и финансиски обврски кон нерезиденти во износ од 7.974 милион евра.

Во споредба со крајот на 2011 година, негативната меѓународна инвестициска позиција е зголемена за 216 милиони евра, т.е. 5,4% на годишна основа. Притоа главна детерминанта на годишниот раст на МИП, нето е растот кај надворешните обврски за 194 милиони евра (2,5%) кој објаснува 90% од годишниот раст на МИП, нето. Во иста насока делува и намалувањето на надворешните средства за 22 милиона евра (0,6%). Со тоа во текот на 2012 година индикаторот МИП, нето во однос на БДП е зголемен за 2,8 п.п.

Од аспект на структурата на МИП по инструменти, на страната на средствата раст бележиме единствено кај средствата на резервите и портфолио-инвестициите, додека кај сите други инструменти бележиме намалување на средствата. Најзастапен инструмент и натаму претставуваат бруто официјалните резерви во износ од 2.193 милиони евра (57,8% од вкупните средства), коишто во 2012 година бележат раст од 124 милиони евра. Побарувањата врз основа на трговските кредити изнесуваат 684 милиони евра (18% од вкупните средства), а во текот на годината се намалени за 13 милиони евра. Валутите и депозитите изнесуваат 537 милиона евра (14,2% од вкупните средства), а во текот на годината се намалени за 51 милион евра. Заемите изнесуваат 217 милиони евра (5,7% од вкупните средства), при годишно намалување од 76 милиони евра. Директните и портфолио-инвестициите во странство и останатите средства имаат минорно значење во структурата на средствата, со учество од 1,9%, 1,6% и 0,8%, соодветно.

На страната на обврските, раст бележиме кај сите инструменти, со исклучок на обврските по трговските кредити и заеми. И натаму, во структурата е најголем уделот на директните инвестиции во земјата во износ од 3.746 милиони евра (47% од вкупните обврски), коишто во 2012 година се зголемени за 51 милион евра (1,4%). Притоа, растот на директните инвестиции во 2012 година главно произлегува од зголемувањето на новите вложувања во акционерски капитал и реинвестирањето на добивката (39 милиони евра), додека врз основа на останатиот капитал (меѓукомпаниски обврски и побарувања од финансирање и комерцијално работење) за 13 милиони евра. Како втор најзначаен финансиски инструмент на страна на обврските се издвојуваат заемите (учество од 31,8% во вкупните обврски) коишто на 31.12.2012 година изнесуваат 2.534 милиони евра, при годишно намалување од 25 милиони евра. Обврските врз основа на трговски кредити кон нерезиденти изнесуваат 813 милиони евра (10,2% од вкупните обврски), а во 2012 година се намалени за 10 милиони евра. Портфолио-инвестициите, останатите обврски и валутите и депозитите се помалку значајни финансиски инструменти на страната на обврските, со збирно учество од 11% во вкупните надворешни обврски.

Анализата на промените на МИП, нето во текот на 2012 година на ниво на институционалните сектори покажува раст на негативна МИП, нето кај сите институционални сектори, со исклучок на монетарната власт.

Секторот „држава“ е нето-должник кон странство и во текот на 2012 година бележи зголемување на негативната МИП, нето за 126 милиони евра. Притоа, во најголем дел се работи за зголемување на обврските кон нерезиденти по основ на еврообврзниците (откако домашните инвеститори им ги продадоа на нерезиденти). Помал дел од растот на обврските во износ од 44 милиони евра е во форма на заеми.

Во текот на 2012 година, „останатите сектори“ (во најголем дел нефинансиските претпријатија) бележат раст на негативна МИП, нето за 114 милиони евра. Обврските на останатите сектори во 2012 година се зголемени за 95 милиони евра, главно преку странски директни инвестиции во земјата (за 47 милиони евра) и останатите обврски (за 38 милиони евра). Средствата на останатите сектори, пак, во 2012 година се намалени за 19 милиони евра, главно заради намалени директни инвестиции во странство за 22 милиона евра.

Кај секторот „банки“ во 2012 година е забележано зголемување на негативната МИП, нето за 80 милиони евра. Притоа растот на обврските на банките од 50 милиони евра главно се објаснува со зголемените обврски врз основа на депозитите на нерезиденти (65 милиони евра), наспроти намалените обврски врз основа на долгорочните заеми (за 11 милиони евра). Намалувањето на побарувања за 30 милиони евра главно се објаснува со намалените депозити кај странските банки (за 51 милион евра), делумно нетирани со зголемените побарувања по заеми (за 20 милиони евра).

Монетарната власт е единствениот институционален сектор кој е нето-кредитор кон странство. Во текот на 2012 година нето-побарувањата во односите со странство се зголемени за 104 милиони евра. Притоа, на страната на побарувањата бележиме раст од 27 милиони евра, како резултат на операциите на централната банка со девизните резерви (зголемување за 124,5 милиони евра) и обратните репо-трансакции (намалување за 97 милиони евра). Обврските се намалени за 77 милиони евра, како резултат на пласманите во репо-трансакции.

Нето меѓународна инвестициска позиција на поодделни земји*

Земја	2011		2012	
	во милијарди евра	% од БДП	во милијарди евра	% од БДП
Евро - зона	-1,309.61	-15.22	-1,239.55	-14.50
САД	-2,883.21	-23.83	-2,930.97	-23.57
Хрватска	-40.11	-108.82	-38.71	-107.16
Словенија	-14.75	-46.71	-15.87	-51.57
Македонија	-3.97	-53.07	-4.18	-55.87
Грција	-179.56	-99.75	-221.87	-131.66
Бугарија	-33.02	-122.03	-32.04	-117.51
Косово	-0.13	-2.69	-0.25	-5.25
Романија	-84.39	-91.05	-85.56	-91.67
Србија	-25.58	-112.45	-27.73	-124.05
Унгарија	-95.32	-106.57	-99.13	-112.79
Турција	-242.62	-48.64	-318.05	-62.36

* Извор: ЕЦБ, ЕУРОСТАТ, ММФ, интернет-страници на централните банки и сопствени пресметки.

Извршена е споредбена анализа на меѓународната инвестициска позиција на Република Македонија и други земји, пред сè во регионот, но и пошироко. Споредбените резултати укажуваат дека кај повеќето земји во регионот, во текот на 2012 година, дошло до зголемување на негативната нето меѓународната инвестициска позиција (изразена како % од БДП). Со исклучок на Хрватска и Бугарија, останатите земји во регионот бележат зголемување на негативната нето меѓународна инвестициска позиција во однос на БДП. Кај некои земји (Грција, Турција и Србија) зголемувањето е поизразено, додека кај Романија, Косово, Македонија и Словенија зголемувањето е со помал интензитет. Во текот на 2012 година евро-зоната и САД бележат минимално подобрување на индикаторот МИП, нето во споредба со БДП.

Анализирајќи ја структурата на промените на МИП, нето на одделните земји во регионот, доаѓаме до следните сознанија:

- Грција има највисок раст на негативната меѓународна инвестициска позиција од 42 милијарди евра (за 31,9 п.п. од БДП), најмногу поради зголемените обврски на секторот „држава“ по основ на заеми, што само делумно се нетира со зголемените пласмани на банкарскиот и државниот сектор во должнички хартии од вредност, на страната на средствата.

- Србија бележи зголемување на негативната МИП позиција за 2,1 милијарда евра (за 11,6 п.п. од БДП), при раст на обврските главно заради издавање нови еврообврзници, како и намалување на средствата главно поради намалените девизни резерви.

- Негативната МИП позиција на Турција во текот на 2012 година е дополнително зголемена за 75 милијарди евра (за 13,7 п.п. од БДП). Сепак, ваквите движења немаат задолжително негативен контекст, со оглед на тоа дека промените главно се должат на значително зголемување на обврските по директни и портфолио-инвестиции во земјата, додека средствата се зголемуваат како резултат на порастот кај официјалните девизни резерви.

- Хрватска бележи намалување на негативната МИП, нето за 1,4 милијарди евра (за 1,7 п.п. од БДП), има значително намалување на обврските по основ на заеми и валути и депозити, со едновремено зголемување на обврските по основ на издавање нови обврзници на државата и останатите сектори.

- Кај Бугарија е регистрирано намалување на негативната МИП за 1 милијарда евра (за 4,5 п.п. од БДП). Притоа, поинтензивен е растот на страната на средствата, при зголемување на официјалните девизни резерви и пласманите во должнички хартии од вредност, во споредба со растот на страната на обврските, чие зголемување произлегува од директните инвестиции во земјата и задолжувањата по заеми на банкарскиот сектор.

ПРИЛОГ-ТАБЕЛИ И ГРАФИКОНИ

Табела 1

Меѓународна инвестициска позиција 2003-2012 година

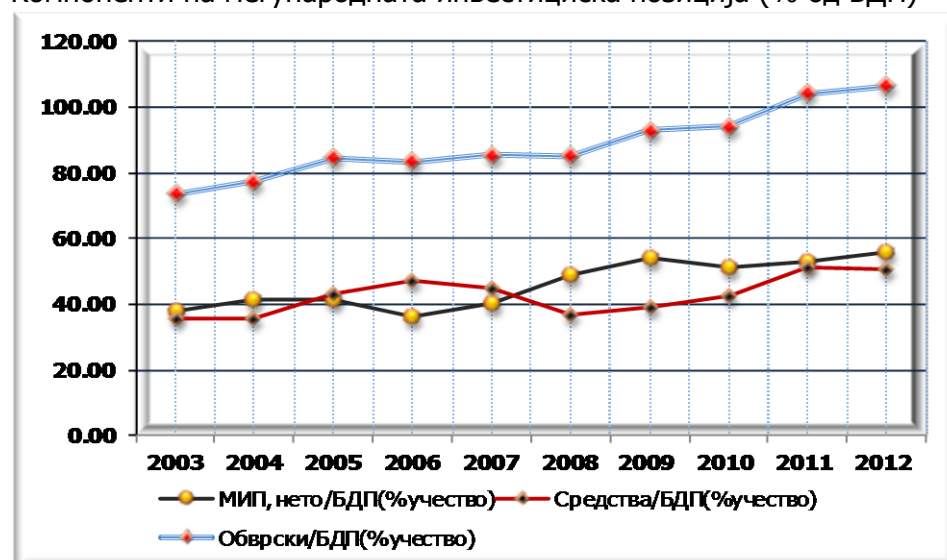
(милиони евра)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
МИП, нето	-1,846.20	-1,990.79	-1,887.55	-2,401.23	-3,265.12	-3,612.49	-3,629.54	-3,965.79	-4,181.54
Средства	1,589.06	2,081.58	2,471.72	2,686.78	2,458.41	2,608.09	2,999.53	3,813.93	3,792.25
Обврски	3,435.26	4,072.37	4,359.26	5,088.01	5,723.53	6,220.57	6,629.08	7,779.73	7,973.79
БДП	4,442.00	4,814.00	5,231.00	5,965.00	6,720.00	6,703.00	7,057.01	7,472.73	7,484.92
МИП, нето/БДП(%учество)	-41.56	-41.35	-36.08	-40.26	-48.59	-53.89	-51.43	-53.07	-55.87
Средства/БДП(%учество)	35.77	43.24	47.25	45.04	36.58	38.91	42.50	51.04	50.67
Обврски/БДП(%учество)	77.34	84.59	83.34	85.30	85.17	92.80	93.94	104.11	106.53

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 1

Компоненти на меѓународната инвестициска позиција (% од БДП)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 1Поделба на секторите во МИП

За изготвување и претставување на МИП, секторите се групирани на следниов начин:

- **Монетарна власт:** ја претставува централната банка, т.е. Народната банка на Република Македонија;
- **Држава:** се состои од централната влада, локалната влада и фондовите за социјална заштита. Овој сектор не ги опфаќа претпријатијата во сопственост на државата коишто работат по принципот на слободен пазар;
- **Банки:** ги опфаќа сите депозитни институции, со исклучок на централната банка;
- **Останати сектори:** оваа група се состои од следниве функционални категории:
 - Небанкарски финансиски институции (ги вклучува осигурителните компании, инвестициските фондови, приватните пензиски фондови и други финансиски посредници);
 - Нефинансиски институции (ентитети вклучени во производство на

добра и услуги, вклучувајќи ги и претпријатијата во сопственост на државата);

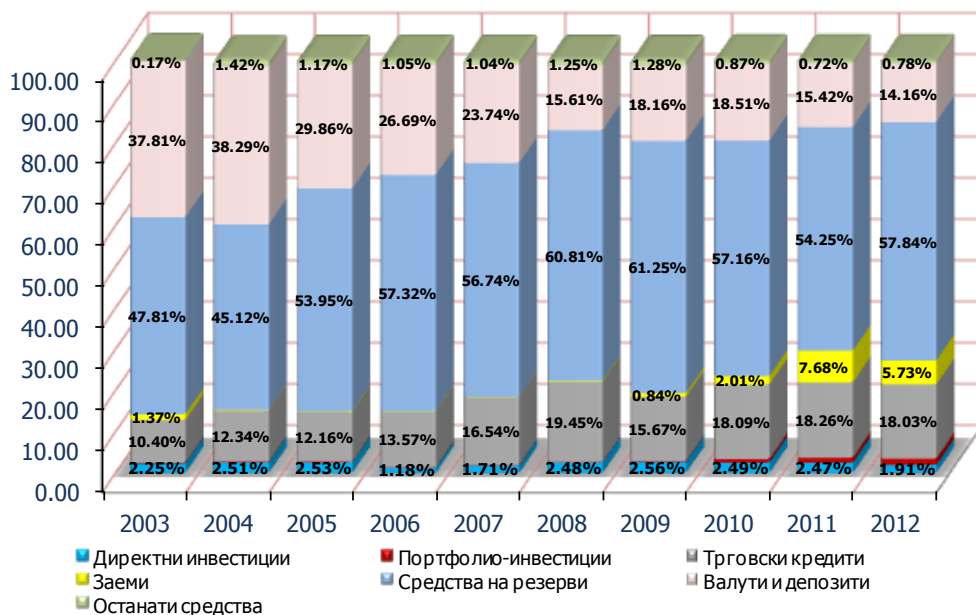
- Домаќинства (домаќинства и физички лица);
- Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата (цркви, политички партии, здруженија, асоцијации).

Табела 2
МИП на ниво на институционални сектори
(милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
МИП, нето - држава	-1,026.96	-1,016.45	-1,282.82	-1,065.56	-897.71	-906.33	-1,055.84	-1,067.80	-1,417.44	-1,543.87
МИП, нето- монетарни власти	693.43	673.30	1,073.28	1,382.60	1,532.53	1,486.92	1,526.73	1,638.82	1,991.78	2,095.80
МИП, нето- банки	265.92	330.56	254.65	94.76	-58.64	-400.26	-361.46	-434.21	-456.86	-536.64
МИП, нето- останат сектор	-1,532.13	-1,833.61	-2,035.90	-2,299.35	-2,977.42	-3,445.46	-3,721.91	-3,766.35	-4,083.28	-4,196.83
МИП, нето	-1,599.74	-1,846.20	-1,990.79	-1,887.55	-2,401.23	-3,265.12	-3,612.49	-3,629.54	-3,965.79	-4,181.54

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 2
Структура на МИП - побарувања од странство според инструменти
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 2

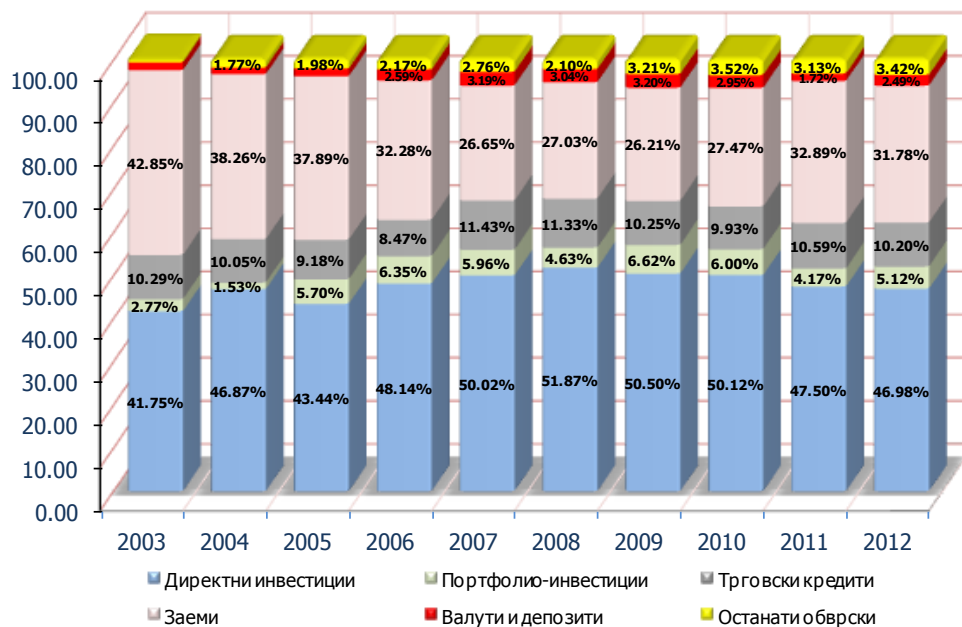
Класификација на меѓународната инвестициска позиција според видови инвестиции:

Поделена на два дела како средства и обврски, МИП се состои од четири функционални инвестициски категории и поткатегории, во кои трансакциите се класифицирани според видот на инвестирање на следниов начин:

- **Директни инвестиции**, коишто се класифицирани:
 - од аспект на насоката на инвестирање:
 - инвестиции во странство;
 - инвестиции во Република Македонија;
 - од аспект на инструментите:
 - акционерски капитал и реинвестирана добивка;
 - останат капитал;
- **Портфолио-инвестиции**, коишто се поделени на сопственички капитал и должнички хартии од вредност;
- **Останати инвестиции**, коишто се поделени на: трговски кредити, заеми, валути и депозити и останати средства/обврски; и
- **Резервите** се класифицирани според видовите инструменти.

Графикон 3

Структура на МИП - обврски кон странство според инструменти (милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 3

Странски директни инвестиции

Согласно со препораките на петтото издание на Прирачникот за билансот на плаќање на Меѓународниот монетарен фонд, странските директни инвестиции се дефинираат како вложувања со кои инвеститорот има намера да воспостави трајна економска поврзаност и/или да оствари право на управување со правното лице во кое инвестира. Притоа, до крајот на 1993 година земјите применувале различни критериуми за дефинирање на директните инвестиции. Во петтото издание на прирачникот на ММФ се

препорачува како критериум да се користи минималното учество во капиталот од 10% или правото на глас, со што се обезбедува меѓународна споредливост на податоците. Според тоа, разликата меѓу директниот и портфолио-инвеститорот се темели врз процентот на поседувани акции и удели во претпријатието. Ваквите методолошки постапки за пресметување на странските директни и портфолио-инвестиции во потполност се применуваат и во Република Македонија. Основен извор на податоци за директните инвестиции во Република Македонија претставуваат годишните прашалници коишто ги доставуваат резидентните фирми со странски капитал до НБРМ. Прашалниците содржат податоци за првичното вложување, остварениот финансиски резултат и меѓукомпанискиот долг.

Портфолио-инвестиции

Портфолио-инвестициите, во согласност со препораките на петтото издание на Прирачникот за билансот на плаќање на Меѓународниот монетарен фонд, се дефинираат како вложувања во должнички и сопственички хартии од вредност (со исклучок на оние што се вклучени во странските директни инвестиции), со кои се тргува на организирани и други финансиски пазари.

Во делот на сопственичките хартии од вредност, портфолио-инвестициите подразбираат „пасивно“ поседување хартии од вредност, со кои нивниот имател нема право на активно учество во управувањето, или контролата врз нивниот издавач. Вообичаено, ова значи дека се поседуваат хартии од вредност чиешто учество во капиталот е помало од 10% или правото на глас.

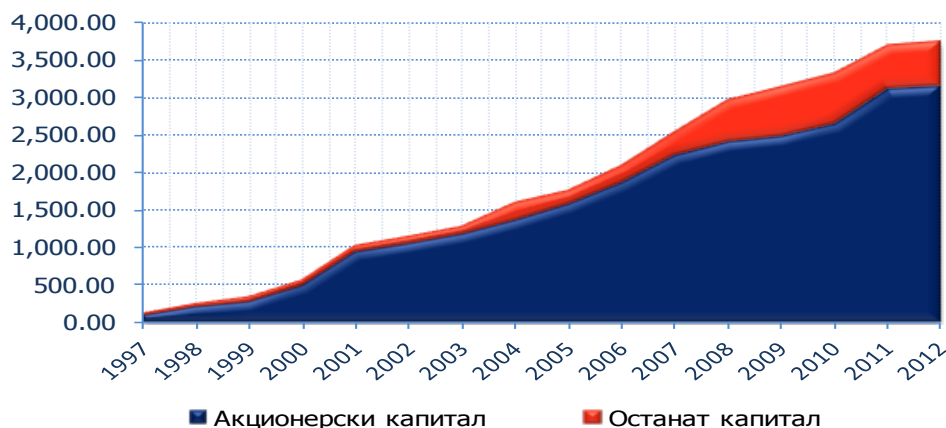
Во делот на должничките хартии од вредност, се воспоставува должничко-доверителски однос кон издавачот на хартијата од вредност. Овие хартии, согласно со рочноста, најчесто се делат на: обврзници и записи и инструменти на пазарот на пари.

Табела 3: Состојба на директните инвестиции во Република Македонија (во милиони евра)

Година	Вкупно	Акционерски капитал	Останат капитал	
			Побарувања	Обврски
1	2=3-4+5	3	4	5
1997	141.22	102.88	12.13	50.48
1998	270.37	219.51	12.81	63.66
1999	359.90	284.26	15.70	91.35
2000	580.05	497.72	16.95	99.28
2001	1,039.15	946.28	40.84	133.72
2002	1,160.71	1,056.57	46.35	150.48
2003	1,292.14	1,181.98	47.98	158.14
2004	1,610.22	1,366.11	36.70	280.82
2005	1,768.97	1,579.62	74.54	263.89
2006	2,098.57	1,863.35	80.91	316.14
2007	2,545.17	2,226.62	106.11	424.66
2008	2,968.75	2,407.42	113.96	675.29
2009	3,141.38	2,481.27	169.96	830.07
2010	3,322.32	2,642.52	246.88	926.67
2011	3,695.01	3,110.17	284.53	869.37
2012	3,746.42	3,148.89	443.41	1,040.94

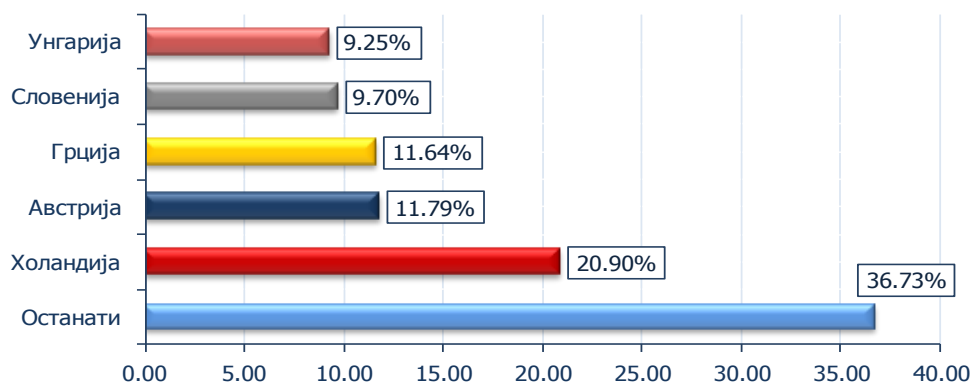
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 4
Странски директни инвестиции во Република Македонија
(во милиони евра)

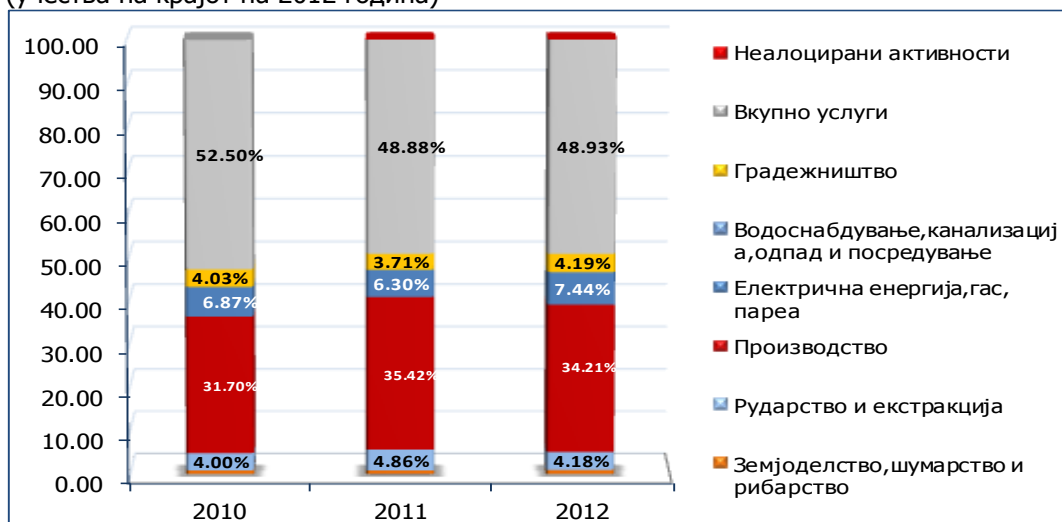
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 5
Странски директни инвестиции по земји
(учества на крајот на 2012 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

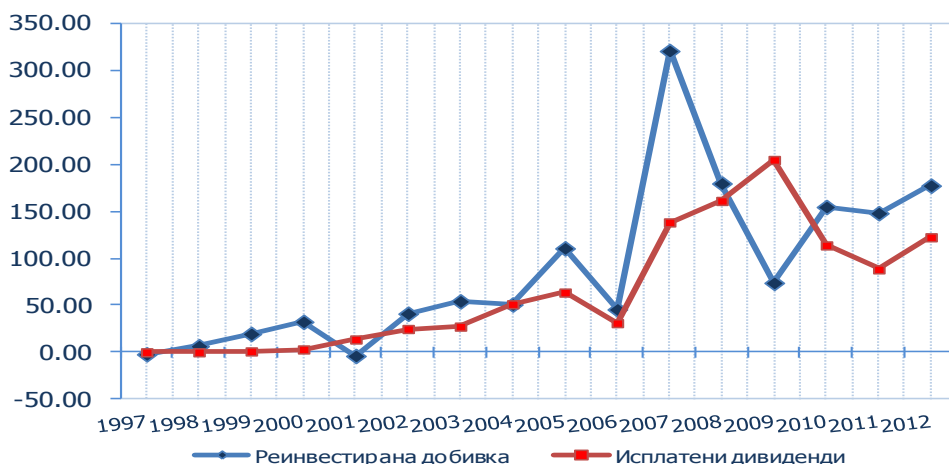
Графикон 6
Странски директни инвестиции по дејности
(учества на крајот на 2012 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 7

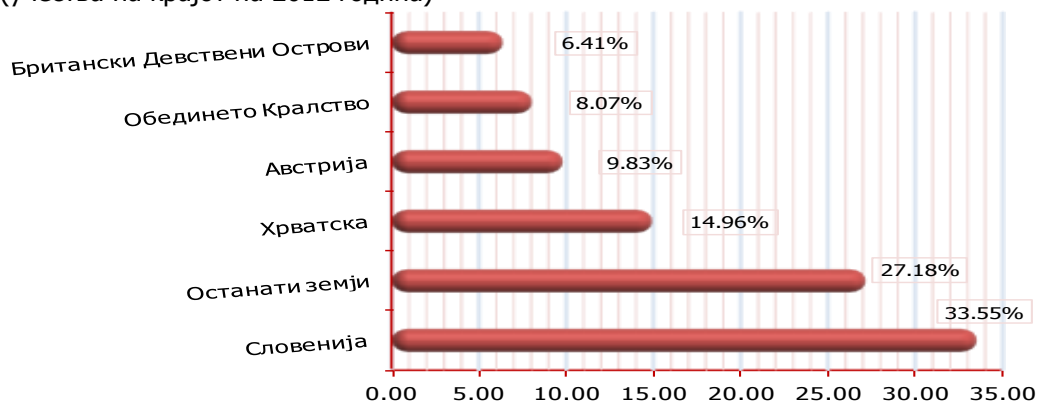
Реинвестирана добивка и исплатени дивиденди од директни инвестиции
(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 8

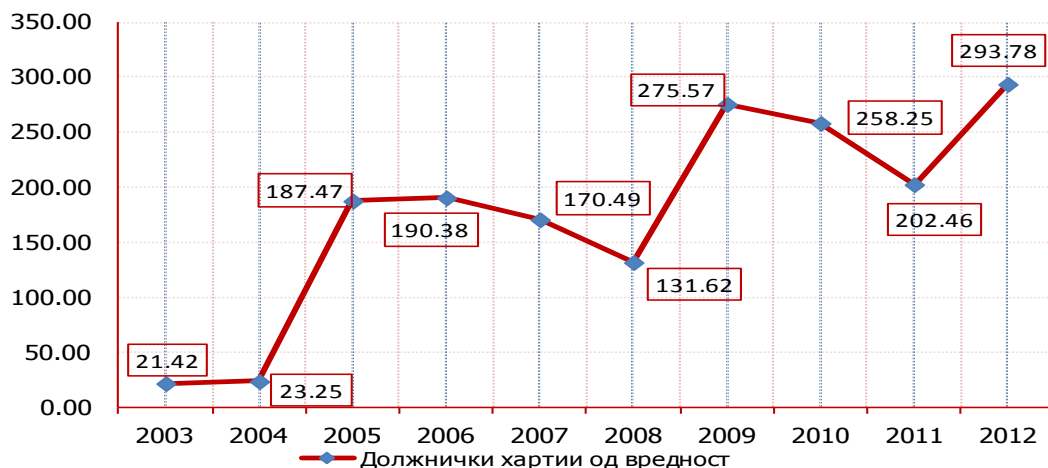
Портфолио-инвестиции по земји - обврски - сопственички ХВ
(учества на крајот на 2012 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 9

Портфолио-инвестиции - обврски врз основа на домашни должнички хартии од вредност во сопственост на нерезиденти
(во милиони евра)

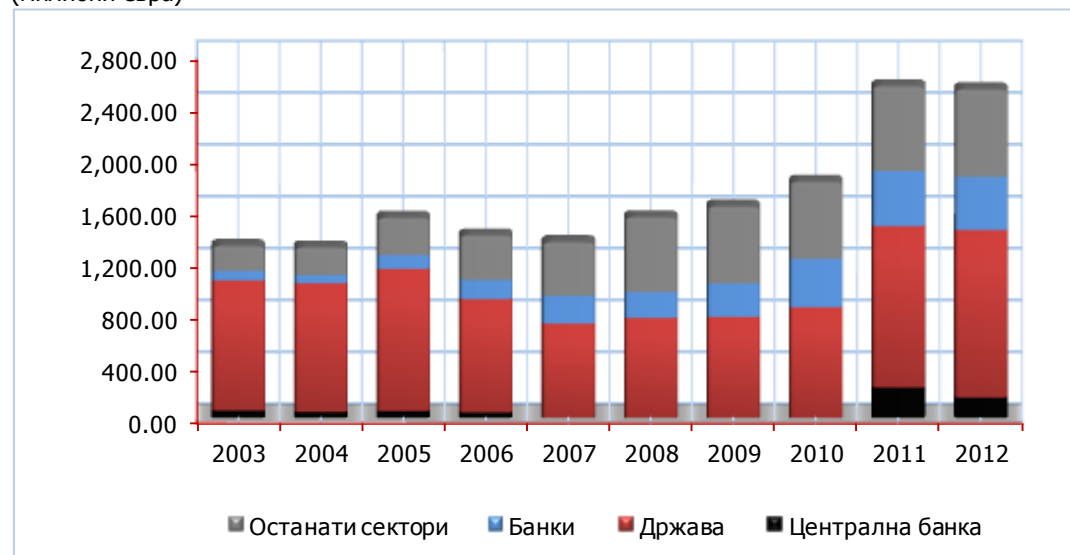
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Табела 4
Обврски врз основа на заеми од странство според должници
(во милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Краткорочни заеми	25.93	11.81	54.33	11.66	55.82	14.91	47.59	48.35	235.62	162.65
- Централна банка	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	232.53	157.57
- Банки	8.71	7.04	1.30	0.00	16.50	0.00	40.00	3.71	0.00	0.00
- Останати сектори	17.22	4.78	53.03	11.66	39.32	14.91	7.59	44.64	3.09	5.08
Долгорочни заеми	1,300.22	1,302.60	1,488.56	1,395.57	1,299.95	1,532.02	1,583.12	1,772.81	2,323.35	2,371.61
- Централна банка	54.70	45.97	52.66	42.39	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
- Држава	1,005.54	993.20	1,095.36	875.19	727.22	771.22	777.60	852.57	1,247.75	1,291.52
- Банки	64.04	55.79	106.40	146.31	199.81	201.14	220.10	371.98	422.93	412.26
- Останати сектори	175.94	207.63	234.14	331.68	372.92	559.66	585.43	548.26	652.66	667.84
Вкупно заеми	1,326.15	1,314.41	1,542.89	1,407.23	1,355.77	1,546.93	1,630.72	1,821.16	2,558.97	2,534.26
БДП	4,217.00	4,442.00	4,814.00	5,231.00	5,965.00	6,720.00	6,703.00	7,057.01	7,472.73	7,484.92
Краткорочни заеми/Вкупно заеми (%)	1.96	0.90	3.52	0.83	4.12	0.96	2.92	2.66	9.21	6.42
Долгорочни заеми/Вкупно заеми (%)	98.04	99.10	96.48	99.17	95.88	99.04	97.08	97.34	90.79	93.58
Вкупно заеми/БДП (%)	31.45	29.59	32.05	26.90	22.73	23.02	24.33	25.81	34.24	33.86

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 10
Обврски врз основа на заеми од странство според должници
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.